

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHAZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólítások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB



Ó R Á K



5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacSORA-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!



Pontos
kiszolgálás;
jutányos
árak!

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ec. ref. egyházak szállítója.



A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 31		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716*)	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvssz.	¹⁾ Erőmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	1738	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvssz.	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	4 56		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvssz.	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvssz.	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvssz.	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen belenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Üdvözlő beszéd.*

Főtiszteletű Püspök ur!

Szeretett tanárunk voltál s mi áhitattal ültünk lábaidnál és hallgattuk a tudományt, mely örök életre vezérel. A thorát, az evangéliomot, a hitnek alapjait, a konfessiókat és a nagy egyházi elveket, a hitnek osziopait és fenntartóit.

A legnagyobb egyházkerületnek püspöki székébe emelt a közbizalom s mi örömmel üdvözlünk a magas méltóságban, melyben ős kollégiumunk kormányzójává lettél s melyben Te az iskolához s mi hozzád még közelebb jutottunk.

Most végre mint a nagy Debrecen nagy papját, szeretett lekipásztorunkat köszöntünk s boldogok vagyunk, hogy Téged, a ki mint tanítónk, mesterünk, kormányzónk, oly közel állasz hozzánk, a ki szívének melegét eddig is éreztük; lelkiatyánknak nevezhetünk s így szólhatunk hozzád: Abba.

Hogy ne ünnepelnénk hát e nagy várossal s ebbe a nagy városba telepedett magyarsággal ezen a napon, mely forduló pontot jelent iskolánk és a debreceni ref. egyház történetében?

Ime azért jöttünk kezünkben szövétnekkel, szívünkben a szeretet lángjával, hogy fényt gyujtsunk a multnak, mely magas méltóságot és nagy megbízásokat és méltó kitüntetést érdemelt; de jöttünk azért is, hogy bevilágítsunk a jövőbe, mely vezérleted és elnöktársad Mélt. gr. Degenfeld József vezérlete alatt egyházunkra és ősi kollégiumunkra és ezekben a magyarság gyermekeire vár.

Ennek megépítésére indultok el a mint értesülünk már legközelebb. A délmagyarországi reformátusok, a magyarság elszórt csontjainak összegyűjtésére. Te mint ékesszóló Áron, ki összetartod a nyáját s elnöktársad mint törvényt tevő Mózes, kitől iskolánk második megalapítását és egyetemmé fejlesztését várjuk.

Mindnyájunk áldáskívánása kísérjen utaitokon. Járjatok szerencsével és térjete vissza egészséggel.

Főtiszteletű Püspök ur! mélt. Főgondnok ur, a főiskolai ifjuság nevében, de a hozzánk csatlakozott sokasággal, a debreceni nép együtt üdvözlünk benneteket és lelkesedéssel kiáltjuk: Eröss Lajos püspök, a debreceni nagy egyház új lekipásztora, gr. Degenfeld József a tiszántuli egyházkerület főgondnoka soká éljenek.

* Főtiszteletű Eröss Lajos püspök ur mint debreceni lelkész f. hó 25-én tartotta lekipásztori beköszönőjét, mely alkalommal tiszteletére nagy ünnepi vacsora rendeztetett, a kollégiumi ifjuság pedig őt és elnöktársát lámpionos felvonulással ünnepelte. Az ünnepi szónoka Sárközy Lajos derék szeniorunk volt, kinek szépen sikerült üdvözlő beszédét azonban csak sebtiben jegyezték le s így csak kivonatossan emlékezetből adhatjuk.

Világosságot !

Itt a földön sok a nyomor, nagy a tudatlanság, türehetetlen a sötétség !

Jólét, melegség, tavaszi napfény után kívánczunk.

Szent György napján most köszöntött be ez a természetbe.

A tavaszi nap, ragyogó sugaraival, mint megannyi fényes dárdával most szegezte átál a mithosz szerint a telet személyesítő sárkányt, a sötétséget, a romlás jelképét.

Hitünk szerint pedig ez a vitéz lovag, ez a fénylő arcú Nap, a Megváltó maga a Krisztus, a ki nap és világosság, a ki nem hagyja a benne bizókat sötétségben.

Ez a nagy feladat jutott osztályrészül a mi papjainknak, az Ő igaz szolgálóinak is.

Azért noha mi is imádkozunk a mindennapi kenyérért, tudván, hogy méltó a munkás az ő tápláltatására : buzgó hittel valljuk és megismerjük, hogy nem csak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével.

Ezt az ígét s ennek világosságát gyujtogatjuk azért sziveinkben és iparkodunk élővé tenni.

Most sokszor rideg törvénynyé lett kezünkben az Írás, melyet úgy használunk, mint sokszor a törvény magyarázóit a törvényeket. Nem törődnek a tartalmával, csak szavait keresik és azt nézik, hogy miképpen lehetséges azokat a bűnös, a szerencsétlen vádlott vesztére vagy felmentésére használni. Ezután a lelkét kell nézni a szentírásnak és gondoskodni kell róla, hogy annak értelmébe mind jobban-jobban behatolhassunk. Kétségtelen, hogy főleg, a helyesebb képzés, melyet ismételve sürgetünk fog elsőben megsegíteni.

A biblia lesz minden mindenekben. A szent könyv ott lesz minden hittanhallgató kezében s a tudós tanárok minden órán kerestetik a lábaiknál ülő próféta fiakkal, hogy arról, a mi az előadás tárgya, mit tanít a Krisztus, mit tudnak az apostolok és mit tartalmaznak az első keresztény századok zsinat végzései és mire köteleznek a reformáció hitvallásai? Mi a mi ezekből az állam intézményeibe, a társadalom és az emberiség életébe átál ment s mi az, a mit a Lélek, mely mindeneket vizsgál, az örök nagy Istenség a természet elé szabott, szivünkbe, agyunkba írott törvényei szerint üdvösségünkre, tökéletességünkre kívánatosnak itél.

Hisszük, hogy nemsokára új korszak nyílik a lelkészek képezésére és nem csak töredéke-

ket tanulnak az írásból, hanem annak egészét is lelkökbe veszik, azzal a fényvel, mely a Megváltó dicsőséges alakját körül sugározza s mely felénk a kettős testamentumból, de különösen az evangéliumokból árad.

Most ez az ismeret fogyatékos s az írás használata meglehetősen gépies. Mint valami festőt úgy alkalmazzuk a biblia szavait. „Megvagyom írva“ dörögjük, holott megvagyom írva, hogy az Urnak nevét hiában fel ne vegyük.

Szivünket kell tisztábbá tenni s az örök szeretet, a humanitás, az emberekhez való jóakarát, a karácsonyi evangélium ígét lelkünkbe venni.

Olyan erősen s olyan régen kormányoznak, hogy mi is erős kormányzókká és kemény kezű bírákká iparkodtunk átál változni.

De ez a változás nehezen megy és ne is menjen. A lelkész maradjon meg első sorban a sziv emberének, a ki vigasztalást hoz, a ki mindig a mentésre kész s a kihez a legrosszabb, a legelhagyottabb is bizalommal fordul. Mihelyt az egyházak háztartását a hivatalos egyház biztos alapokra fekteti és a lelkész nem kénytelen ennek a háztartásnak nem csak ellenőrzésével, hanem tényleges vezetésével foglalkozni, hogy fizetését biztosíthassa (ezért sürgetjük az egyház háztartás és a belhivatalnokok fizetésének rendezését): mindjárt tér és alkalom nyílik, hogy magát teljesen hivatásának és a tanításnak szentelhesse.

Tiszteletes, tudós volt régen papjaink címe. A magyar irodalom s a magyar kálvinista egyház lelkészeinek neve szorosán egybeforrt. Mai hanyatlásunknak egyik oka, hogy a tudásban lejjebb szállottunk és sem a sajtóban, sem a tudományos irodalomban nem állunk ott többé, a hol elődeink. Még predikáció irodalmunk sem.

De száz okunk van ennek megmagyarázására és mentségünk. Nem is úgy tanítottak mint csak 67 előtt is s nem is olyan korban élünk, mint dicső eleink. A tudomány összetettebb munkálkodást, nagyobb apparátust kíván mint a hajdan és sok tekintetben csak nagy városokban, könyvtárak mellett mivelhető sikerrel.

Igaz, de bennünk is van hiba és egyházunkban is. Hol van a megye, kerület, mely rendszeres, tudományos munkálkodásra ösztönt adna és a lelkészek részéről végzett ilyen munkálkodást elősegítene. Nincs sehol mód arra, hogy az író nagy alkotásainak jutalmát vehesse s hogy műve kiadásában megsegíttessék. Nincs erre alap s nincs is hajlandóság. Most pedig midőn minden társadalmat alkotó osztály maga végzi a

szellemi előkészítés feladatait és termeli a neki való és érdekeit szolgáló elme műveket, nem lehet várni, a nagy közönségtől magától, hogy a ref. egyház specialis céljait szolgáló tudományos munkákat maga állítsa elő. Ezt nekünk kell megtenni magunknak és e célból minden egyházmegyében, minden kerületen évről-évre tüzni kell ki kérdéseket, melyekre feleletet várunk, pályadíjakat és egy rendszeres tudományos munkálkodást kell megindítani. E végett fel kell állítani a megfelelő történeti s tudományos társaságokat s mindezekben a mi lelkészeinknek, tanárainknak kell előljárni jó példával.

Hogy kicsufoltak bennünket midőn a Lelkészei egyesületben a nagyfontosságú egyházpolitikai kérdésekkel való megismerkedést napirendre tüztük. S a midőn hitvallásaink magyarázatos kiadását tervbe vettük, új hitvallás készítésével vádoltak és nincsen jóakarát bizonyos körökbe irántunk ma sem, midőn szak, népies és politikai lapok kiadása felett tanakodunk.

Mert nekünk nemcsak tudományos téren, hanem a sajtóban is el kell foglalni a megillető helyet. Minden helyen a mely nagyobb szabású lapot megbir, szerezni kell ilyen sajtó organumot. Minden nagyobb egyházban bizonyos közsegélylyel állítani kell vallásos néplapot. Kisújszállás, Budapest példát mutatnak. Minden egyházban ki kell nyomtatni az összetoglaló évi jelentéseket, ki kell adni évkönyveket s fel kell használni az alkalmat arra, hogy dolgainkkal, eszméinkkel, eseményeinkkel foglalkozzunk s azokat a köztudatba belevigyük.

Lelkeszi egyesületek, értekezletek az egyházat érdeklő tudományos, társadalmi és egyházpolitikai mozgalmak ismertetését, megbeszélését napirenden tartásuk. Rendezni kell évenként socialis s más tudományos kurzusokat, sorozatos előadásokat s így tenni tartalmasabbá az összejöveteleket, évi nagy gyűléseket.

Ez a programja a Lelkészei egyesületnek is. E végből magunknak is foglalkozni kell mind ezekkel és be kell állani az irodalom pártolói közé s költségvetésünkbe, be kell állítani a könyvek vételére vonatkozó tételt.

Multi liberi et libri, ezzel jellemezték régen bennünket; tiszta családi életünkről erős tudásunkról és miveltségünkről ismerjenek ezután is.

A hivatalos egyház is érzi kötelességét e téren és ennek a jele az u. n. parochialis könyvtár.

De milyen nehezen mozog ez a hivatalos apparatus és mivé lett már is e nagy vállalkozás.

A mely munkákat a kerületek nem akartak,

vagy nem tudtak kiadni, de a mely munkák kiadása iránt erkölcsi kötelezettségük vala: azokat a parochialis könyvtár gondjaiba birták. Így történt, hogy újabb munkákat nem kaphattunk és a régi dolgokkal kell kísérleteznünk. Így nem mehetünk tovább. A régi, érdemes és elfogyott munkákat bizni kell más alkalmakra. Most pedig új írókat, élő íróinkat kell foglalkoztatni s a lelkészek kézi könyvtárát lehetőleg minél hamarabb meg kell jelentetni és közre adni.

Fényt, világosságot és pedig minél hamarabb, mert már eddig is elaléltunk és kezdjük megszokni a setétséget s kezdünk bizalmatlanok lenni a tudomány, a sajtó emberei iránt.

Ellenkezőleg, minden követ megmozgassunk, hogy a tudás fénye, a hitnek melege minden helyre eljuthasson és első sorban sziveinkbe, a magyar lelkipásztorok, tanárok és tanítók szívébe.

Több világosságot a természetről, magunkról és az ember világról. Több érdeklődést és részvételt a tudományos foglalkozások iránt és éppen ezért az országos, a helyi irodalmi, régészeti, történeti társulatokba való belépést és azok törekvéseinek hathatós gyámolítását. Több érzéket a sajtó és nyilvánosság iránt s e végből az irodalom és sajtó felkarolását.

Világosságnak a fiai vagyunk, járjunk hát a világosság fiaihoz illő mennyei rubákban s fürdessük meg lelkünket a fényözönben, mely a tudásból és hitből árad. De minden tudás és minden fény, lelkünkön és az iráson mint prizmán szűrődjék keresztül és célja a vigasztalás, a lelkek újjászületése, az emberek megigazítása, tanítása, a boldogság és idvesség keresése legyen.

Elmenvén tanítványokká tegyetek minden népeket, így hangzik a Megváltó parancsa. Elmenvén szerte szét a magyar világban, tanítsuuk mi is és hogy taníthassunk, tanuljunk magunk.

Dr. Ferenczy Gyula.

A mi hivatásunk.

— Válasz Andrassy Kálmánnak. —

Kedves Kálmán! Nagy és magasztos a református lelkész predikátori hivatása magában is. Gyönyörűséggel nézem, a mint elénk állítod annak Carlyle által mesterileg megrajzolt és lelked sugaraival körül ragyogtatott eszményi képét abban a sötét — talán sokak szerint tulsötét — keretben, a melybe beilleszted, hogy benne annál tündöklőbbnek láttassék. Nemesak a szemem, a lel-

kem is jólesőleg pihen meg e szép képen, mit az én ideáloménak vallok, bár te mint annak ellentétét állítottad közszemlére.

Töprengék rajta: miért és mi alapon így?

És látom, hogy ideált kereső lelked velem együtt van, de vitát kereső bölcselkedésed kutat és diadalmaskodva talál köztünk ellentéteket ama két kérdésre: „Kit“, és „hogyan“ predikáljunk?

*

Kit predikáljunk?

Lelked kényszerít a vallomástételre: *Egy dologban megegyezünk. Mind a ketten a Krisztust predikáljuk; csak a Krisztust!*

Együtt állunk hát a nagy Szegeletkövön.

De vitázó akaratod nekem szememre veti: *„Csakhogy ezt a Krisztust te a magad lelkében teremtet meg.“* Azt azután, hogy te honnan veszed az általad predikált Krisztust? ilyen egyenes rövidséggel ki nem jelentetted; hanem egész írásodból az tűnik ki, hogy te a biblia Krisztusát predikálad.

Nem tudom kedves Kálmán! Hol találod az én jámbor, egyszerű levelemben nyomát ilyen „saját külön Krisztust teremtő“ nagyzolásnak.

Hiszen én azt irtam: *„A bibliát kell predikálnunk, azt a lelket, ami abban vagyon: a Krisztust, az ő lelkét, az ő evangéliumát. És bizony átok, ha ki más Krisztust, más evangéliumot, más szellemet hirdet.“* És azt mondom ott: *Bátran predikálok az én szívem, lelkem Krisztusát mindaddig, míg meg nem bizonyítjátok, hogy a lelkem Krisztusa — a szeretetnek előttem szent fényben ragyogó amaz örök meglestésülése — nem azonos a biblia, az isteni kijelentés Krisztusával.“*

Te pedig, bár meg sem kísérted e bizonyítást — úgy beszélsz az én „lelkem Krisztusáról“ mint a ki szemben áll a „biblia Krisztusával.“

. . . *Biblia Krisztusa!* . . .

Kedves Kálmán! Azt írod nekem jóakaró bölcs tanácsadással, hogy „vizsgáljam meg némely nagyhangzása szó tartalmát.“ Jó; szívem szerint szót fogadok néked és megvizsgálom e sokat hangoztatott kifejezést.

Bibliámnak már negyedik lapján ott egy kép: *„Az asszony magva, aki megrontja a kigyó fejét.“* A Krisztus ez. Alig kell tovább lapoznom, jóslatot lelek az Ábrahám magváról, kiből megáldatnak e föld minden nemzetségei . . . ez is a Krisztus. — Dávid csodálatos zengzetű messiási zsoltáiraiban előragyog egy dicsőséges arc . . . a Krisztusé az. — Ézsaiás magasztos proféciáiban Jehováé — az ő népe szentségeit viselő, sebeivel

azt meggyógyító-szolgája a Krisztus. — Kit szent elragadtatással jövendőlnék, ki által a nagy szabadulást remegve, remélve, szent epekedéssel várjanak a próféták . . . Krisztus az. — Kinek utját szigorú predikálással egyengeti, ki mellett eltörpülni vágyik, kinek saruja szíjját megoldani is méllatlannak vallja magát a pusztában kiáltó szó: Keresztelő János . . . a Krisztus az is — Kinek képét a jászolbölcsőtől az Olajfákhegyéig vezető útjában annyi féleképpen rajzolják meg jámbor egyszerűséggel Máté, Márk . . . a Krisztus az. — De Krisztus az is, a kit János valami magasabb ihletéssel lát mint testté váló ígét, mint földre szállt és annak sötétjében fénylő, minden e világra született embert megvilágosító égi fényt! — A kiről vallomást tesz Péter: *„Te vagy az élő Isten fia!“*, a kihez a sebhelyeit megtapintó Tamás szent rajongással sóhajt: *„Én Uram és én Istenem!“* . . . a Krisztus. A kit lángoló szívvel gyújtó szóval hirdet egyszerű embereknek és a világ bölcséinek s hatalmasainak a pogányok apostola, Pál . . . a Krisztus az. — És az, a kit a mennyei Jelenések elragadtatott látoka néz és csodál: a világ bűneit hordozó megöletett Bárány, a Juda diadalmat vett oroszánja, a mi váltásunk hétpecsétet könyvét megnyitó, a mennyei paradicsom királyi székében ülő isteni alak, a kinek székétől az élet vize folydogál örökkön örökké . . . ki lenne más, mint Krisztus?

Hány hirtelen összeszedett és egymástól mennyire különböző kép . . . és mind Krisztusé, a bibliai Krisztusé!

Melyik legyen a predikáló pap bibliai Krisztusa?

Ne töprengjünk rajta. Egy Krisztus képe az mind.

Bocsáss meg kedves Kálmán! egy profán hasonlatért:

Száz kép készíthető egy ugyanazon alakról. Képzelmével ideálként megrajzolhatja az alkotó művész. Sokféle beállításban, más és más világitás mellett lefényképezheti a vele levő s a távolban is a festő megörökítheti arcát a vásznon úgy, hogy minden vonásán szinte tündöklök az a lélek, a mit a festő lelke talált benne. És ez a kép ideálkép, de igaz kép, tökéletes kép.

Ne játszunk hát szépen hangzó, nagy szavakkal.

Egy az igazság: a Krisztust kell predikálnunk. Azt a Krisztust, aki nemcsak meg vagyon írva a bibliában, de életet áraszt két ezer év óta e világban — élni fog akkor is, ha ennek alkotmánya összeomlik és leszen új ég és új föld. A Krisztust kell predikálnunk — azt, a ki tegnap

és ma ugyanaz és mindörökre ugyanaz leszen, ha időnként nem egyformán látják is a rövidlátó emberi szemek. A Krisztust kell predikálnunk — hiszen nem adatott nekünk más név — csak ő a mi igazságunk, szentségünk, váltságunk, ő az egyetlen ut, melyen célunkhoz: az Atyához mehetünk. Kétszeresen, százszorosan csak őt kell predikálnunk e züllő társadalomnak, melyet csak ő tormálhat át Isten országa képére.

Jaj nekünk, ha mi ezt a Krisztust nem predikáljuk!

Ha a református pap egyetlen ambíciója, hogy vetítő gép legyen, mely a Krisztusnak bibliánk valamely lapján megfestett, de lelkétől idegen képeről bádgyadt sugarakat átereszt hallgatói elé s oda vetít temploma falára egy elmosódó bibliai alakot — hiában való a predikátor predikálása, a hallgatók: hite! Akkor nincs a református papnak predikatori hivatása többé — helyette elvégezheti azt egy — — jól készített fonográf lemez!

A mi predikálásunknak élő és életet adó erővé kell lennie! És csak akkor lehet azzá, ha az egy, igaz Krisztus képeről szent áradó sugarak a lelkünkbe beleégetnek és ott élővé tesznek egy olyan Krisztus képet, a mely Istentől való és Istenhez vezető, a mely bennünk mutatja meg elsőben ujjá szülő erejét, betöltve egész lelkünket s beragyogra ezt a köröttünk levő világot.

Én úgy érzem kedves Kálmán! hogy hiában él az ajkamon a biblia Krisztusa, hiában cseng az én „Uram-Uram!” mondásom megékesítve hamisítatlan szentírásbeli helyekkel, ha szívemnek, lelkemnek nincs Krisztusa: zengő érc, pengő cimbalom vagyok magas is — hát még predikációm.

Nézd csak azt a nagy hirnököt, a kinek képe az Apostolok Cselekedeteiről irt könyvben van megfestve.

Ime övé a biblia s abban a próféták által megrajzolt Krisztus kép is — és mégis micsoda vele: Tarsusi Saul, a ki ölni indul ama Krisztus hirnökeit.

Hanem mikor a Krisztus a lelkében élővé lesz, lesujtja és felemeli, meghódítja, övé lesz s őt magáévá teszi, akkor Pállá, apostollá, első, legnagyobb református predikátorrá lesz, ki az egész világba belekiáltja a lelke Krisztusának nevét s ezt a világot megnyeri annak!

Nekünk is ezt az egész, köröttünk nyüzsgő világot kell megnyernünk a Krisztusnak. S ennek a titka, hogy mi is azt mondhassuk, a mit Pál: „A Krisztus él én bennem!”

A Krisztus embereinek élő és életet adó predikációjára van szüksége a világnak. A Krisz-

tus embere minden olyan predikátor, akinek a szeme nemcsak oda mered a bibliára s abban a Krisztus képére, hanem érezi valóságát ama fenséges szónak, a mit Krisztus az övéiről, hirnökeiről mondott: „Én ő benne vagyok.” — De viszont: „A kiben nincsen a Krisztus lelke, az nem az övé!”

Engem el nem térítesz az én lelkem Krisztusától még azzal sem, ha egy sorba állítasz a vad inquisitorokkal, a kiktől állítod, hogy „mentségül, indokul” ők is elmondhatják, hogy „új idők jelei közt predikálják szívök, lelkök Krisztusát!” — Nem kedves Kálmán! azok az inquisitorok nem vágyódnak én mellém, nem vállalják az én mondatomat sem mentségül, sem indokul. Sőt ellenkezőleg! Fennen hangoztatták, hogy egyedül a magukénak vallják a biblia Krisztusát. És éppen annak nevével és nevében üldözték és vitték kintpadra, börtönbe, gályákra azokat, a kik a szívök, lelkök Krisztusát megvallani, vagy éppen predikálni merték.

*

Hát ne legyen semmi aggodalom.

Együtt vagyunk a nagy Szegeletkövön, melyen állnia kell templomainknak, egyházunknak, az Ő szeretete eljövendő jobb világának.

Leírom a mit te irtál: „Megegyezünk. Mind a ketten a Krisztust predikáljuk, csak a Krisztust!” Hozzáteszem: „Ugyanazt a Krisztust! Nincsen más több, én nem teremtettem magamnak, de a lelkeméül vallom azt az Egyet — a ki adatott!”

Predikáljuk hát őt!

Majd elmondom: hogyan?

Futó Zoltán.

Az Országos Ref. Tanáregyesület választmányának kérelme gr. Apponyi Albert vall. és közokt. miniszterhez.

Nagyméltóságú Miniszter Ur! Kegyelmes Urunk!

Nagyméltóságodnak 1906. évi november hó 7-én 95,333. szám alatt kelt rendeletével kiadott Szabályzat szerint a felekezeti és községi középiskolák igazgatóinak, tanárainak és tornatanítóinak fizetése személyi pótlékkal az állampénztárból az állami költségvetésben e célra felvett összeg keretén belől fokozatosan olyan összegre egészítették ki, minőt az állami középiskolai igazgatók, tanárok és tornatanítók az 1893: évi IV. és az 1904. évi I. t. e. alapján élveznek.

Nagyméltóságod ezzel kimondotta és az akkori viszonyokhoz képest egészben véve meg is valósította azt az elvet, hogy az állami és a nem állami középis-

kolák tanítószemélyzete, a mely a nemzeti műveltség érdekében ugyanazt a munkát teljesíti, anyagi ellátás tekintetében is egyenlő elbánást érdemel.

A nem állami középiskolák tanársága Nagyméltóságodnak ezen a hazai közoktatásügy terén korszakalkotó tényét annál nagyobb örömmel és megnyugvással fogadta, mert bizton remélte és hitte, hogy az az alárendelt helyzet, a melyben az állami középiskolák tanítószemélyzetéhez képest javadalmazás tekintetében addig volt, ezen intézkedéssel egyszersmindenkorra megszűnt.

A midőn tehát a törvényhozás az 1909 évi költségvetéssel az állami középiskolai tanárookra nézve az országos tanári kongresszustól kért státuszrendezést megkezdette, de ugyanakkor a felekezeti és községi középiskolák tanárainak párhuzamos fizetésrendezésére nézve semminemű intézkedést nem tett: ez a váratlan mellőzés a nem állami középiskolák tanárságát a csalódottság érzetével és a jövőt illetőleg méltó aggodalommal töltötte el.

Nagyméltóságod nemes intenciójáról teljesen meg vagyunk ugyan győződve és hisszük, hogy a nem állami középiskolai tanárok státuszrendezésének mellőzése Nagyméltóságod törekvésével sem egyezett meg. De méltan aggaszthat bennünket annak a megfontolása, hogy ha a nagyszabású alkotás továbbfejlesztése már a Nagyméltóságod kezdeményező kormányzata alatt is, mindjárt az első alkalommal megakadhatott: mit várhatunk akkor a viszonyoknak elkövetkezhető olyan alakulásától, amely Nagyméltóságodat jelen feladatainak köréből más munkaterre fogja szólitani.

Mindazonáltal ebben a súlyos helyzetben is csak Nagyméltóságodtól reméljük és várjuk az állami és a nem állami középiskolai tanárok között a fizetésbeli egyenlőség helyre állítását.

Mely tisztelettel kérjük tehát, méltóztassék az 1910. évi költségvetésben teljesen keresztül vinni a nem állami középiskolai tanítószemélyzet fizetésének az állami középiskolai tanító személyzet fizetésével való egyenlősítést.

Vagyis méltóztassék gondoskodni arról, hogy éppen úgy, amint ez az állami középiskolai tanárookra nézve már meg történt, a VII. fizetési osztály 1909 január 1-től kezdődő hatállyal az állami tanárookra alkalmazott arány szerint a nem állami középiskolák tanáira nézve is megnyitassék és a három fizetési osztályba való egyenletes beosztás az állami középiskolai tanárookra alkalmazandó arányban és egyidejűleg a nem állami középiskolai tanárookra nézve is végrehajtassek; méltóztassék továbbá intézkedni az iránt, hogy az állami középiskolák igazgatóira nézve követett eljárás szerint a nem állami középiskolák igazgatói is 1909. január 1-től kezdődő hatállyal a VII. fizetési osztálynak és pedig ezen fizetési osztály mindhárom fokozatának megfelelő igazgatói fizetésekiegészítést nyerjenek és az állami középiskolai igazgatók helyzetének további javításával az ő fizetésök is egyidejűleg ugyanazon arány és mérték szerint kiegészítettessék.

Nagyméltóságú Miniszter Ur! Midőn ezen kérelmünket, amelyet a Nagyméltóságodtól kimondott és alkalmazásba is vett egyenlő elbánás elvére alapítunk, mely tisztelettel előterjesztjük és annak teljesítését kérjük: egyszersmind legyen szabad felhívunk Nagyméltóságod figyelmét azokra a hiányokra is, amelyek a fizetésekiegészítés körül eddig követett eljárásban az

egyenlő elbánás szempontjából leginkább szembeötlenek.

Ezek a hiányok a következők:

Míg az állami középiskolai státuszban és a nem állami középiskolai állandó igazgatóju státuszokban a szoros értelemben vett tanárok és az igazgatók a részökre kijelölt fizetési osztályok között külön-külön oszlatnak meg: addig a nem állandó igazgatóju státuszokban az igazgatók és a tanárok együttes létszámot alkotnak és ezen együttes létszám alapján történik a fizetési osztályok között való megosztás.

Ebből a nem állandó igazgatóju státuszokra a többi státuszokkal szemben az a hátrány származik, hogy a szoros értelemben vett tanárok a nem állandó igazgatóju státuszokban kedvezőtlenebb arányban oszlanak meg a fizetési osztályok közt, mint az állandó igazgatóju státuszokban. Mivel ugyanis az igazgatók tanári szolgálatuk alapján legnagyobb részben a felső fizetési osztályba jutnak, a szoros értelemben vett tanárok a felső fizetési osztályban aránylag kevesebb helyet nyernek, mint az állandó igazgatóju státuszokba tartozó tanárok.

Ezen hátrány megszüntetése és az egyenlő elbánás elvének alkalmazása végett arra kérjük Nagyméltóságodat, méltóztassék elrendelni, hogy a nem állandó igazgatóju státuszokban a felső fizetési osztályba annyival több tanár soroztassék be, mint az alsóbb fizetési osztályokba, a hány igazgató van az illető státuszban.

Továbbá a fizetésekiegészítés elveit magában foglaló Tájékoztató 2. és 3. pontja szerint a más státuszban eltöltött idő épen a státuszbeosztás alapelve és lényege alapján figyelembe nem jöhet és nem vehető figyelembe a nem középiskolában (polgári iskolában tanítóképzőintézetekben) töltött évek sem.

Az állami középiskolai tanárok rangsorából és a tanulmányi alából fentartott kir. gimnáziumok rangsorából azonban megállapítható, hogy ezen két státuszban a kölcsönös áthelyezés alkalmával a másik státuszban töltött szolgálati idő teljesen beszámíttatik.

A státuszbeosztás alapelve és lényege tehát nem zárja ki a más státuszbeli szolgálat beszámítását.

De ez a megszorító intézkedés különben is elentétben van azzal a tanügypolitikai irányzattal, mely az 1883. évi középiskolai törvénnyel megindulva és az 1894. évi nyugdíjtörvénnyel folytatva Nagyméltóságodnak a tanári fizetések egyenlőségét célzó kezdeménye végrehajtásában fogja elérni teljes érvényesülését. Ezen irányzatnak a nemzeti eszmétől sugalt célja az, hogy az ország iskolái között az addig fenállott áthághatatlan válaszfalak a lehetőségig leomoljanak, hogy iskoláink között, melyek mindnyájan a nemzet iskolái, szabad mozgás legyen, hogy minden erő oda válhasson be, ahol a nemzeti kultúra a legjobban hasznát veheti.

Már pedig azzal, hogy a más státuszbeli szolgálat a fizetésekiegészítés szempontjából nem számíttatik be, újabb válaszfal emeltetik a különböző jellegű tani tézetek közzé, mert e korlátozás úgy szólván lehetlenné teszi az egyik intézetből a másikba való átlépést.

Kérjük tehát nagyméltóságodat, hogy a más státuszban és középiskolával egyenlő rangú intézetekben töltött szolgálat beszámítása iránt is méltóztassék intézkedni.

Végül legyen szabad még a létszámkimutatások évenkénti kiadásával járó hátrányokra reámutatunk.

A Tájékoztató 12. pontja szerint a fizetésekiegészítési előléptetés félévénként, vagyis január hó 1-sei és

julius hó 1-sei hatállyal lép életbe. Nagyméltóságodnak 1908. évi június hó 29-ről 76,252. szám alatt kelt rendelete szerint pedig a minden év június és december havának végével lezárt létszámkimutatások csak évenként egyszer, lehetőleg az év elején küldetnek meg az illető intézetek főhatóságainak. Igaz, hogy ugyanezen rendeletben kilátásba helyezi Nagyméltóságod, hogy évenként olyan kimutatásokat, ugynevezett összegező kimutatásokat fog kibocsátani, amelyekben a státusbeli középiskolák részére az illető félévre kiutalt segélyek egy összegben vannak feltüntetve. De ilyen összegező kimutatás is eddig csak az 1908. év I. félérel adatott ki.

Mivel a félévenként lezárt létszámkimutatások csak évenként az év elején adatnak ki, a júniusban lezárt kimutatásba becsuszott hibákat vagy egyáltalában nem, vagy csak egy félév múlva vehetik észre az érdekelt tanárok és így az őket ért sérelem orvoslásáért vagy egyáltalában nem, vagy csak egy félév múlva folyamodhatnak. Hibák pedig — lehet, hogy a fentartó testületek mulasztásából is az eddig megjelent kimutatásokba is esuszta be. Egyesek, kik a státusba tartoznak, kimaradtak a létszámkimutatásból, mások pedig, akik a státusból kiléptek, benthagyattak a névsorban. Az ilyen hibák azonban meghiusítják a felezés, illetőleg a fizetési osztályokba való beosztás elvének pontos végrehajtását, érzékenyen érintik egyes tanárok érdekeit, alkalmatlan és késedelmesen elintézhető felfolyamodásokra adnak okot.

Ezért mély tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, méltóztassék elrendelni, hogy a státusok létszámkimutatásai félévenként adassanak ki.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Az a fenkölt ambíció és atyai jó akarat, a melylyel Nagyméltóságod a nem állami jellegű tanárságnak a nemzeti kulturával szoros kapcsolatban levő érdekeit kormányzatának kezdetén felkarolta és érvényre juttatta, erős bizodalommal tölt el bennünket, hogy megkezdett művének tovább építésével ki fogja elégíteni a nem állami középiskolai tanárság erkölcsi alapon nyugvó igényeit és megfogja szerezni számára a hivatása sikeres teljesítéséhez nélkülözhetetlen nyugalmat.

Ebben a reményben igaz hálánk és mély tiszteletünk kifejezésével maradunk Nagyméltóságodnak Debrecenben, 1909 március hó 14 én.

Az Országos Ref. Tanáregyesület választmányának nevében alázatos szolgáló

S. Szabó József
főjegyző.

Dóczi Imre
elnök.

Ritschl iskolája s annak theol. fejlődése Kaftan Dogmatikájában.

(Folytatás.)

b.) A világról szóló fejtegetéseket szintén bibliai (246—255.) és történelmi részek előzik meg (255—62.) A semmiből való teremtés hitigazság, a ker. hit ismeri a világot, mint örök célok megvalósítására szolgáló eszközt. A teremtés tehát az isteni szeretet ténye,

eszköz, hogy így a Jézus Krisztusban kijelentett üdv megvalósulhasson. A megtartás nem egyéb, mint creatio continua, a hit mindent amaz utolsó, szellemi akaratra vezet vissza, ezzel szemben a természeti törvények a tudás eszközeül szolgálnak (262—72.) A következő részlet a ker. világnézetéről szól. Isten erkölcsi céljainak megvalósítására szolgálnak az események, maga a gonosz is. A theoretikus ismeret természetesen mindenben összefüggést keres. Hit és tudás közötti kiegyenlítődés csak praktikus természetű lehet t. i. Isten üdvösségünkre intéz mindeneket, mi pedig a véges, földi okokat ama cél érdekében figyelembe tartozunk venni, egyébként istenismeret és világismeret össze nem fogható, az a természetphilosophia egyesítheti őket pusztán, mely minden létezőt Isten céljainak megvalósítására szolgáló eszközzel tekint (272—89.) Mondottuk, hogy a hitre nézve természetes törvények nincsenek, de bizonyos természeti rendet mégis feltételez a hit, természetesen épen Istenre s az erkölcsi feladatra tekintettel s ennyiben meg van lehetősége a csodának is. A csoda ugyanis a rendestől elütöt jelent, de a mely mindig Isten üdvécéljaival van összeköttetésben. Hogy a hitetlen véletlenek, vagy rejtett törvények hatásának tartja az ilyen eseményt, azzal a hívő nem törődik, ő Isten utját látja benne (284—92.)

Ezeknek a fejtegetéseknek legnagyobb hibájuk a hit és tudás egymástól való szétválasztása. A teremtés tényét magát pl. pusztán hitigazság gyanánt feltüntetni a nélkül, hogy az ész előtt is époly szilárd bizonyosság gyanánt tüntetnék fel, mindenesetre meggondolandó. A teremtésnek a Ritschl féle cél és eszköz kategóriájából való levezetése nem elégíti ki, mert csak magyarázatul szolgál, tulajdonképen pedig a világ előállításáról, természeti létéről volna szó. A metaphisikai tartalom teljes elkülönítése ingataggá teszi magát a tény, a mi persze Kaftánnak nem volt célja. És ezen nem segít az, hogy Kaftán valóságos ismeretnek nevezi a teremtést. A megismerésre nézve ugyanis az ő számára is érvényesek a Kant-féle kategóriák: mi csak a tért időt és változásokat ismerhetjük meg. Már pedig ez alapon nem a hit tartalmáról, hanem a megismerés módjáról lehet szó, a mi nem egy. Ha a megismerés ama törvénye szerint kétségbe vonhatja Kaftán akár a természeti törvények igazságát, teljesen subjectiv alapon fog nyugodni a hitigazságok realitása is, aminthogy teljesen subjectiv értéke van nála a csodának is. Képtelenség az ilyen skepticizmus alapján a tudás tényeivel szemben a hit tényeinek realitását vitatni, sokkal inkább szükséges a kettő között összefüggést, kiegyenlítődést keresni.

III.

Az ember és a bűn.

Kaftán koncepciója szerint a bűn nem egyéb, mint az Isten akaratától való elhajlás. Az isteni akarat

tartalma pedig a kijelentésből ismerhető meg és így fejlődésnek van alávetve. Kimutatja tehát a bűn, bűnösség (Schuld.) gonosz és halál fogalmainak fejlődését az irásban (293—305.) Az egyházi tan az irással szemben az ember eredeti állapotából indul ki, melyet a tökéletesség állapotának és a bűn ismeretének tart. A prot. orthodoxiaról szólva, e szerint a justitia originalis nem valami donum superadditum volt, mint a katolicizmusban, hanem az ember lényéhez tartozott, amelyet ellentétben állónak lát Kaftán az erkölcsi tökéletesség fogalmával, melynek előállítását csak fejlődés, önkarat-elhatározás útján képzelhetjük. Az Ádám esetéből kifolyó eredendő bünt önmagával elentétben állónak tartja, mivel más bűne miatt tesz mindeneket bűnösökké, továbbá erkölcsileg veszélyesnek. Helytelennek véli, hogy a kívánság határozza meg a reformátoroknál a bűn lényegét, kifogásolja a kötött akaratról szóló tant (305—228.) Végül az újabb theologia idevonatkozó tanításáról szól (328—34.)

Egyebekről alább szólunk. Fenti történelmi bevezetésre vonatkozólag azonban helyen valónak tartjuk Stange megjegyzését, hogy mint általában véve Ritschl iskolájáról szokásos tendenciosusan van az megszerkesztve a történelmi kutatás Kaftánnál is saját dogmatikai gondolatainak előkészítésére szolgál. Szó sincs ugyanis róla, hogy az egyházi tan az embert eredeti állapotában a bűn ismérveül szolgáló erkölcsi tökéletességet akarná rajzolni, ellenkezőleg az erkölcsi eszmény attributumai rea ruhaztatnak az első emberre, tehát mintegy az erkölcsi eszményből vont következtetésről van szó az eredeti állapot rajzána. De egyházi tan szerint a tökéletesség fogalma nem merül ki az erkölcsi jellemvonásokban, az első ember nem pusztán azért volt tökéletes, mert bünt nem ismert, hanem azért is, mert halhatatlan volt, stb. egyszerűen vallási értelemben volt tökéletes. Az a pszichológiai kérdés, hogy erkölcsi tökéletesség csak fejlődés útján lehet, az eredeti állapotról szóló tant egyáltalán nem érinti és így az állítólagos ellenmondás is megdől. Az első ember tökéletessége az Istennel való teljes életközösségben állott.

Fenti fejtegetésével Kaftánnak áll az összefüggésben, hogy a bűnről szóló tant az eredeti állapotról szólónak elebe bocsátja, hogy ez utóbbinak dogmatikai fontosságát ez által is csökkentse. Isten kijelentett akaratjából ismerjük meg tehát a bünt, mely bűn megismerés a személyi étellel áll összefüggésben. Különbség van bűn és bűnösség között. Utóbbi ott van jelen, hol szándékosan lépik át Isten akaratát, ki az ő országának megvalósítását kívánja az embertől. Az emberben azonban a bűn törvénye uralkodik, amit ugyis mondhatnánk, hogy az ember test. Pedig Isten akaratát éppen azt kívánna tőle, hogy az örök lényének megfelelőleg éljen. Isten lénye a személyiség törvényében jut kifejezésre, az ember rendeltetését is az erkölcsi személyiséggé fej-

lődés képezi hát. Habitus és tényleges bűnök között különbséget tenni nem lehet, csak azt mondhatjuk, az egész természet bűn; épugy az egyesről, mint az összeműködésről ugyanez állítható (335—44.) A bűnösség öntudattal és akarattal végrehajtott cselekményen alapszik, tehát szabadságot előfeltételez. Vallási determinizmusról így nem lehet szó. A szabadakarat egy normális képesség, a jónak lehetősége, mely a nevelés és Isten lelkének hatása alatt keletkezik és fejlődik. Először egyes tettekre nézve áll fenn a választási szabadság és akkor a bűnösség vagy felelősség is csak arra a tette vonatkozik, míg aztán az embernek minden tette öntudatosá lesz. Az egyes ember bűnössége olyan mérvű, a mily mérvben a szabadság ajándékát nyeri s így a jó közvetlenül, a gonosz közvetve Istenre vihető vissza. A bűnösség legfelső foka az Istennel való ellenségeskedés (344—53.) Az isteni büntetés célja első sorban a megfizetés, éppen ezért ezt a büntetést valósággal bajnak kell éreznie annak, akire nehezedik. Legmagasabb foka az örök halál, a végleges különválasztás Istentől, de a mely, mint szellemi halál, már a földön elkezdődik. Ezen kívül lehet a büntető igazság célja nevelés is. Az egyes ember azonban a bajban, gonoszban annyira érzi a büntetést, amennyiben benne van hit, viszont ha hite hiányzik, a büntetést sem érzi. Isten büntető igazságában az ő szentége jelentetik ki. (353—61.)

Istennek a Jézus Krisztusban kijelentett akaratát, mint a mi a bűn ismérvét képezi, Kaftánnál egész különös jelentőséget nyer az által, hogy abban tulajdonképpen az isteni lénynek közlése is benne foglaltatik. Az akarat a személyiséget fejezi ki Isten lényében, ezért van, hogy a mind tökéletesebb személyi étellel lépést tart a bűnmegismerés is. Hogy ez az értelmezés a reformátorok felfogásának nem felel meg az világos. Ily alapon pusztán erkölcsi vonatkozásúvá lesz a bűn s elveszti vonatkozását ama mindennapi életviszonyokra, melyek a magok bajaival vagy élvezeteivel megpróbálják az emberi lelket, hogy azok közben elkeseredjenek vagy elbizakodjanak. Pedig itt látszik meg különösen az Isten akaratjának ellenszegülés, vagy abban megnyugvás. A természeti ember állapotának rajzána Kaftán egész református alapon áll. Különösen Zwinglihez csatlakozva teljesen megromlottnak tartja az emberi természetet, melyen a bűn törvénye uralkodik. Ámde fejtegetésének minden éle el van véve az által, hogy különbséget tesz bűn és bűnösség között. Ez utóbbiról csak ott lehet szó, ahol öntudattal lépik át Isten parancsát, ámde akkor a természeti ember bűne tulajdonképpen nem bűn, ha felelősséggel nincs kapcsolatban. És így a bűn fogalmát a természeti emberre alkalmazni felesleges volt. Bűnösségről szabad akarattal kapcsolatban lehet szó. Vagyis Kaftán ismét erkölcsi ismérvet alkalmaz a bűn megismerésére, az egyes tetteket veszi figyelembe, ahelyett, hogy mint a reformatori-

tan tanítja, a személyt nézné. Habitus és tényleges bűn reá nézve mellékes, az istennel való ellenségeskedés nem öröklött valami, hanem a tényleges ellenszegülésből származik. A bűnösség minden alkalommal az akarat ténye, pelagianizáló alapon; amit a reformátorok az emberi akarat tehetetlenségéről tanítottak, azt túlzottnak tartja. Isten országa erkölcsi céljai határozzák meg a büntetést, melyet Isten szentsége tesz szükségessé.

A gonosz eredete történetbölcseleti kérdés, ámde a hit is foglalkozik azzal. A Genesis idevonatkozó elbeszélése a problema megfejtésére irányuló kísérletnek tartható, melynek alapján az egyházi tan a gonosz eredetét az első ember esetéből vezeti be. Nem állhat ennek azonban meg az a része, mely Ádam bűnének beszámításáról szól, mintha benne mindenkinek vétkeztek volna (361—66.) A gonoszok a az emberi akarat. A sátán közreműködéséről szólan, egyfelől nem fejt meg a kérdést, másfelől a Jenenis symbolikus előadásának későbbi magyarázatát képezi. A gonosz problémájának magyarázatánál azonban ismét figyelembe kell vennünk a bűn és bűnösség közötti különbségtételt. Tulajdonképpen az eset minden egyes embernél megismétlődik a gonosz létrejövételében bűnösségéhez mérten mindenki részes. Ettől különbözik az emberi természet romlottsága, melyet örökség gyanánt nyerünk. Vagyis van az embernek egy vele született bűne, de amely a bűnösséget nem foglalja magában, de viszont minden ember vétkezik, tehát az egyetemes bűnösségben részes. Isten nem oka a gonosznak, mindazáltal hozzátartozik az az isteni világcélhoz, mert nélküle erkölcsi fejlődés nem képzelhető (367—73.) Történetbölcseleti kérdés az is, mely az emberi nem eredetével foglalkozik, a dogmatikában arra kell reá mutatni, hogy mi nem fér össze a hittel. És e tekintetben a hit megdöntésére a darvinismus sohasem lesz alkalmas. Az ember eredeti állapotát Isten képeinek nevezzük, meg kell különböztetni az ember örök rendeltetését, amaz az eszköz, emez a cél. Az Isten képe, vagy Istenhez való hasonlóság alatt az irás egy hajlamot, tehetséget ért, mely az embert szellemileg urrá teszi a teremtmények felett. A mi ebből a hajlamból az eset után is megmaradt, az nem egyéb, mint a szellemi személyi életre való képesség. Az intellektualis tehetséget értjük alatta, a maga szellemi, sociális s vallásos vonatkozásaiban. Ez tehát az eszköz, melylyel az ember célját érheti. Eredeti állapotában össze volt az kötve az innocentia puerilis-szel, ez alatt nem erkölcsi tökéletességet, hanem az erkölcsiséget megelőzőt állapotot értvén, de amely előtt a bajnak érzete nem volt egész ismeretlen (374—82.) A bünesetet rendszeren az egész világot átalakító katasztrófának szokták felfogni, mely szükségessé tette, hogy a Jézus Krisztusban helyre állítsák a megromlott rend. Ámde az erkölcsi fejlődés Isten örök lényén alapuló eszköz az isteni világcél elérésére és ennek socialis, érzéki környezetben kell meg-

valósulnia. Isten országának emez erkölcsi fejlődése teszi szükségessé a Jézus Krisztus testben megjelenését is, a büntől eltekintve. A büneset következményei ethikai természetűek. Mint a bűnös cselekedet a végrehajtónak természetére befolyással bír, éppúgy a gonoszra való elhatározás, amint az egyesekben újra és újra megismétlődik, visszahatással van az egész nemnek természetére. Így jut az ember a bűnnek törvénye alá. Hogy ennek folytán mindenféle gonoszság elárad, az természetes, sőt a bűnösség folytán büntetés jellegét veszi az fel. A természeti halál azonban, bizonyos eseteket kivéve, általánosságban nem tekinthető büntetésnek, az Isten által alkotott erkölcsi világrendhez tartozik az. A törvény a bűn miatt lett szükségessé t. i. amennyiben a bünt büntetésnek kell követnie (383—91.)

Az itt fejtegetett kérdéseket Kaftán természetbölcseleteknek nyilvánítja, amelyekre vonatkozólag bibliai tan, még ha volna is utalás reájok, nem létezik. Irás-magyarázatáról itt nem akarunk szólni, melyet ő történelmi értelmezésnek nevez. Az azonban világosan látható, hogy nála az első ember bünesetének üdvtörténeti jelentősége teljesen megsemmisül. A büneset minden egyes embernél ismétlődik és így a gonosz az emberi akaratból származik, külön a világba belépéséről nem tud semmit. Az erkölcsi fejlődés maga megkívánja ezt a gonoszt és így a váltás nem tartozik szükségképpen az isteni kijelentés teljességéhez. Különbö is egyetemes bűnösségről csak természeti összefüggésben lehet szó, nem az egyetemes bűnösségről, mely kiengesztelődésre várt, idevonatkozó ígért a protevangeliumban sem foglaltatik. Az isteni szeretetnek a Krisztusban megjelent ténye más jelentőséggel bír Kaftánra nézve, ki pusztán az egyes ember bűneit látja. Az eredeti állapot elvesztése nem bír reá nézve vallásos jelentőséggel, a természeti embert nem Istennel ellenségeskedésben, hanem pusztán mint természetében megromlottat fogja fel. Stangével szemben mondhatjuk, hogy az intellektualis tehetség alatt az erkölcsi akaratot is érti, ámde külön hangsúlyozást talál, hogy az erkölcsi tökéletesség az eredeti Isten képehez nem tartozott hozzá s éppén így a kedv és kedvetlenség változó érzelmeiben hozzáfűződött ahhoz a bajnak érzete. Vagyis az eredeti állapot nem vallási, hanem philosophiai konstrukció reá nézve, melynek dogmatikai jelentősége nincs. Természeti fejlődés az, mely a jelenlegi világrendet magyarázza. A halál hozzáfűződik az emberi természethez s így ember halhatatlanságáról sem lehet szó, a törvényre csak a fejlődés akadályai miatt van szükség, üdvtörténeti jelentősége azonban figyelembe nem jön.

Folyt. köv.

Dr. Lencz Géza.

IRODALOM.

Theologiai, bölcsészeti és egyháztársadalmi irányú cikkek repertoriuma a református egyházi folyóiratokból és a M. Prot. Irod. Társági kiadványaiból 1908-ig bezárólag.

Baresa János dr.: Az énekeknek a predikációkhoz való alkalmazása. 1788. (Debr. Pr. L. 1906 : 258 l.)

— A magyar protestantizmus egyik fontos feladata. (Az alkoholizmus elleni küzdelem.) (Debr. Pr. L. 1903 : 229 l.)

— Az egyháztársadalmi tevékenységről. (Debr. Pr. L. 1903 : 356 l.)

— A pápavalasztáshoz. (Debr. Pr. L. 1903 : 519 l.)

— Temetési szertartásunkról. (Debr. Pr. L. 1908 : 582 l.)

Baresi József: A bibliai Gosen, Sinai félsziget és Szuez csatorna. (Dunántúli Pr. L. 1897 : 728 l.)

Barla Jenő: Szegedi Gergely és énekes könyve. (Prot. Szemle 1899 : 375 l. stb.)

— Irott énekyűjtemények a XVII. századból. (Pr. Szemle 1902 : 325 l.)

— Urvaesorai énekek a XVI. századból. (Prot. Szemle 1900 : 410 l. stb.)

— Szabó Lázár éneke. (M. Prot. Egyh. tört. Ad. VI. : 7 l.)

Bartha Béla dr.: A polgári házasság és a házassági bíráskodás. (Prot. Szemle IV. : 290 l.)

— A pápaság jövője. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1893 : 644 l. stb.)

— A katolikus népek jövője. (Debr. Pr. L. 1893 : 334 l. stb.)

Bartha Dezső: Az anabaptisták és memnoniták. (Erd. Pr. Közl. 1902 : 73 l. stb.)

Barta Lajos: Egyházi éneklésünkről. (Erd. Pr. Közl. 1895 : 123 l. stb.)

Bartók György dr.: Krisztus és az ő vallása, mint új életviszony Istennel és mint erkölcsi életeszmeny. (Erd. Pr. Közl. 1899 : 427 l. stb.)

— A papság és a politika. (Erd. Pr. L. 1905 : 17 l. stb.)

— Vallás és élet. (Erd. Pr. L. 1906 : 122 l. stb.)

— Küzdelem és munka. (Prot. Szemle 1902 : 191.)

— Az őskeresztység és a szociális kérdés. (Prot. Szemle 1908 : 213 l. stb.)

— A keresztység és a socializmus. (Prot. Szemle 1908 : 580 l.)

— Vallásbölcsészeti főkérdései (Pr. Szemle 1908 : 433 l.)

Ifj. Bartók György dr.: Elmékedések az üdv evangyeliomáról. (Erd. Pr. Közl. 1902 : 134 l. stb.)

— Babiloni nyomok az új testamentomban. (Erd. Pr. L. 1907 : 3 l. stb.)

— Schoppenhauer erkölctana. (Prot. Szemle 1905 : 312 l. stb.)

— A legújabb összefoglaló vallástörténelem. (Prot. Szemle 1907 : 345 l.)

Bartók Jenő dr.: Német protestáns istentisztelet. (Erd. Pr. Közl. 1894 : 429 l.)

— A német nép és a német theológiai tudomány. (Erd. Pr. Közl. 1895 : 52 l.)

— A német theológiai képzés. (Erd. Pr. Közl. 1895 : 147 l.)

— Jézus gondolata az Isten országa jövőjéről. (Debr. Pr. L. 1896 : 94 l. stb.)

Bedő Ferencz: A vallási és egyházi reform mozgalmak jelentősége és jogosultsága történelmileg megvilágítva. (Erd. Pr. Közl. 1876 : 68 l. stb.)

Békéssi Gyula: Hit és természettudomány. (Debr. Pr. L. 1881 : 23 l.)

Bene Lajos: A protestáns esték falun. (Erd. Pr. Közl. 1901 : 11 l. stb.)

— A baptistákról. (Erd. Pr. Közl. 1905 : 127 l.)

Benke István: A világteremtés ideje a theológiában, különösen a kátékban. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1880 : 1057 l.)

Benke Sándor: A protestáns pap a modern társadalomban. (Erd. Pr. Közl. 1890 : 323 l. stb.)

Benkő Gyula: Keresztység és humanitás. (Erd. Pr. Közl. 1874 : 5 l. stb.)

— Vallás, keresztység, protestantizmus. (Erd. Pr. Közl. 1874 : 236 l. 1875 : 117 l. stb.)

— A népiskolák gyermek isteni tiszteletéről. (Erd. Pr. Közl. 1888 : 92 l.)

— A népiskolákról. (Erd. Pr. Közl. 1888 : 3-7 l.)

Benkő István: Az énekek éneke. Bibliai tanulmány. (Erd. Pr. Közl. 1882 : 102 l. stb.)

— Jób könyve (Erd. Pr. Közl. 1884 : 3 l.)

— A program szerint atdolgozott zsolhárokról. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1902 : 319 l. stb.)

Benkő József: Jób könyve. (Erd. Pr. Közl. 1883 : 261 l. stb.)

Benkő Lajos: A zsidók páscha ünnepe. (Erd. Pr. Közl. 1873 : 157 l. stb.)

— Jézus születési éve. (Erd. Pr. Közl. 1874 : 29 l. stb.)

Berde Sándor: Egy kis belmissió. (Erd. Pr. Közl. 1884 : 44 l. stb.)

— Lehet e zsidó keresztzüle. (Erd. Pr. Közl. 1886 : 24 l.)

Bernát István: Keresztén socializmus. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1896 : 113 l.)

Bernát István dr.: Egyházunk feladata a socializmusban. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1899 : 753 l.)

— Az erkölcsi érzék. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1900 : 129 l.)

— A magyar protestantizmus jövője. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1902 : 4 l. 145 l.)

— Az egyház socialis feladatai. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1904 : 650 l. stb.)

— Egyházak a socialis munka téren. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1905 : 322 l.)

Bernát Lajos: A protestáns iskoladrámákról. (Pr. Szemle 1901 : 383 l. stb.)

Bethlendi Endre: A református hitvallások egyezősége. Dr. Schaff newyorki hittanár után. (Figyelmező 1878 : 129 l.)

— Isten lételének bizonyítása. (Debr. Pr. L. 1881 : 89 l. stb.)

— A csoda jelentősége a kijelentésben. (Debr. Pr. L. 1883 : 102 l. stb.)

— Haladás a theológiában. (Debr. Pr. L. 1884 : 23 l. stb.)

— A profécia a kijelentésben. (Debr. Pr. L. 1884 : 42 l. stb.)
 — A kijelentés módszere. (Debr. Pr. L. 1884 : 157 l. stb.)

Folyt. köv.

A Dunántúli Református Egyházkerület Története. Irta : Thury Etele, theologiai akadémiai tanár. I. kötet. Pápa, 1908. 8 r. 507. l. (Könyvbemutató.) Szaporodnak nagy történetünk nagy részeinek adatgyűjtései. Miután a budai zsinatig, sőt az 1881-iki debreceni zsinatig a magyar ref. egyház élete az Egyházkerületekben mozgott és folyt le — egység nem lévén — három rész — ország területén, a kerületeknek külön története volt, más-más viszonyok közt élvén, egyházunk összképét a kerületek külön története mutathatja fel. A Dunántúli egyházkerület története egy, mondhatni ötödik részét foglalja magában országos egyházunk életének. Ily szempontból üdvözljük e munkát, mint szükséges kiegészítőjét egész egyházunk, multjának.

E munka tulajdonképpen cím változással a régi utakon halad, melyet Bod Péter az erdélyi és Tóth Ferencz a tul a dunai és tul a tiszai püspökök élete munkáikkal törtek; amaz 1766, emez 1808 és 1812-ben. Kéz alatti mű is inkább csak a püspökök története háromnegyed részében, csak a bevezető rész (1—142. ll.) mondható az egyházkerület története kezdetének.

Mosheimtől kezdve (1755) a történetírás nem személyekhez, nem hivatalokhoz van kötve az egyházban, az angol ref. primások több kötetes nagy története még nem az anglikán egyház története, bár szét-szórva az is benne van. Ily rendszerben, mint kéz alatti mű szól, még mindig fenmarad az az egyházkerület történetének megírása, sőt ahoz becses adattár leendő.

Pokoly József öt kötetes derék munkája a helyes és kellő uton halad. Mert az adja előbb az egyház *kül* történelmét 3 kötetben 1880 ig, melyből látjuk az erdélyi egyház (kerület) sorsát, változásait korszakonként; azután két kötetben a *belső* történetét, az egyházi intézmények összegét kellő tagozatokban és itt tárgycsoportosítással feltünteteti két korszakban az egyház és állam viszonyát, jogait, az egyháziak testületeit, az egyházalkotmány változásait, az egyházi vagyont, a kultuszt és erkölcsi életet, tanügyet és irodalmat, sorozatos attekintésben.

Kézalatti mű mindezekből ad valamit, szét-szórva, de a fáktól nem látjuk az erdőt és sectióit. Ezekért olvasása nehéz, adatok halmaza, de benne a zsinatok képen kívül valamely egyházi intézmény p. o. iskola, irodalom, stb. rendszerben feltüntetve nincs, a pápai főiskoláról és rektorairól együttes vázlatot nem ad, itt-ott, mint szét tört tükör darabjai, elszórvák az egész mű lapjain. Tehát e művet az Egyházkerület felőlelő történetének nem tarthatja senki . . . csak a zsinatok és püspökök történetének, az irodalmi rovat, p. o. egyenként érintetik, de rendszertelenül.

Ha mind a két kötet meg lesz, akkor felállítandó egy tervezet, mely tárgyas csoportosítással szigorúan szabja meg a történet kereteit, s az abba tartozókat foglalja be rendszeresen. En e tervről nem adhatok mintát, de ohajtandó volna, hogy a reformatio keletkezésének melőzhetlen rajzán kívül, ez meglehetősen meg is van a munkában, láttatná szakaszonként a kormányzó hatóságok történetét, nem személyekhez kötve,

az iskolák történetét, a tanfériakat, érdemeit, aztán a püspökök, esperesek sőt elenyészett vagy ma is élő gyülekezetek sorozatát stb. Minden kerület a maga életviszonyai szerint más-más kereteket kíván, a virágzás és üldözés kora is például kerületenként változik.

Dr. Barcsa János legújabb műve a tiszántúli egyhk. története már címének megfelel, a tárgybeosztás irányadó lehet, nyolc szakaszban öleli fel az egész mezőt, sőt a kerület alapelemeit sorba felveszi, minden gyülekezet története is betürendben olvasható abban, így minden egyházközség érdeklődhetik, s tér van adva a pótlásra, kiegészítésre, ez felette értékes rész benne. A kerületnek jövő történetírója Pokoly és Barcsa műveiből mintát vehet, természetesen a sajátos viszonyok idomithatják a beosztást.

Kár, hogy jelentett mű szerzője nem gondolt a két idézett szerző utmutatására.

Szóljunk most némely részletes pontokra, Bálint pap homályba burkolt alakját ki kellene már fejteni lepleből, s nem venni készpénzül a majdnem 150 évvel utána élt Tolnai „Kalauzát“, sem Budai Ferenc (nem Ézsaiás irta) polgári Polgári Lexikonát, mikor a tényleges adatok ellenmondanak oly állításnak, hogy a Kálvin tudományának volt volna ő hirdetője. Itt jegyezzük meg, hogy az „Institutio“ megjelenése előtt Kálvinizmusról szó sem lehetett hazánkban, az egy Dévain kívül, ki épen Kálvin nagy műve után fordul felé, csak 1550 után kezd az a tudomány hódítani nálunk. A nagyobb reformátorok története és működése hiven van rajzolva, úgy szinte Szegedi-é is. A már megjelent adatokat felhasználta. A csepregi vita (1591) jegyzőkönyvének közlése nagybecsű szolgálatot tesz, itt már egykoru adat nyomán megelevenül azon kor nézet-világa. A lutheránizmus és kálvinizmus egymás elleni harca mig egyfelől elszomorító, másfelől az elvek mellett szilárdan megállás tekintetéből elkerülhetetlen volt, a germán nyomás és háttér nagysága a lutherség serpenyőjében súlyos volt; a kálvinistaság serpenyőjében a távolabb rész nem nyomhatott annyit, ezt pótolta az észlegesebb felfogás s a magyar faj világosabban látás keresése.

Kár, hogy az egyháziroldalmi rovat (5. pont) felette rövid (155—141. l.) s nem itt van tömörítve az irodalom története. Ezzel végződik tulajdonképp a kerület általános története: jó a püspökök története végig, sok becses adattal, de benne fel kell fedezni a kerület történetét, hol itt, hol ott. Szombati István a pataki kolégium történetét külön adta és külön a tanárok életrajzát, egymást egészítik ki.

A köveskúti zsinat (1612) kánonainak közrebocsátása helyes és jó dolog; de a kerület életébe bedolgozás nélkül „egyházi törvények gyűjteményébe“ való és igtatandó. Fontos mozzanat, hogy a szentlőrinci zsinat (1618) rendelkezett el az egyházaknak egyházmegyékbe beosztását s ettől kezdve választattak az esperesek segítségére *presbyterek*, azaz segéd esperesek, tehát a presbyter név itt más értelemben használtatik, sőt pápas jellegű. Még csak 1619 után szorult ki az ostya az urvaesorájából . . . a germán súly és hatás ekkor tünezdik el (176. l.) Hazánkban az első *presbyterium* (egyház tanács) 1617 alakul meg Pápán, tehát a reformató százados évfordulóján, a vitézi rendből, a városi rendből, az első regula círe nézve igen helyesen közöltetik a műben s a presbyterek tiszte a VII. cikkben 17 pont alatt (184 . . . l.) elő soroltatik. De azok a nagyobb gyülekezetekben nyert életet, a presbyteriumok általános

felállításának dicsősége a 18-ik századra maradt, nem keletkezett annak oka hazánkban — keserves küzdelmek után — főleg a rendi alkotmány.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreceni nagy napok.** Nagy nap virradt fel Debrecenben. A magyar alföld keleti résznek fővárosában meglepedett debreceni magyar református egyház ismét megtalálta régi lelkét és az ősök tradíciójához hiven ismét kezébe vette az elejtett vezéri pálcát és a korszakos alkotások útjára lépett. Elhatározta, hogy nyolc parochialis körre oszlik, énekvezéreket, vallástanárokat állít, templomokat épít, külső, belső intézményeit átalakítja és fejlesztli s mindezen nagy célok elérése végett egyházi adóját 3 százalékról 10 százalékra emeli fel. Elhatároztatott a régi püspöki lak s a vele szomszédos telkek felépítése is. 3 emeletes nagy monumentális palota lesz a régi elavult földszintes házak helyén s a különböző tervek nyomán, a melyek már elbírálás alatt vannak, a jövő gyönyörű tálata bontakozik ki szemünk előtt. A régiek elmulnak, mindenek megújulnak. Az ujhodás, az új élet szellője fuvall át, mióta a lefolyt püspök és lelkészválasztásnál az egyház új vezetőt kapott és a haladás emberei új erőt nyertek. *Eröss Lajosnak* püspöksége elé mindnyájan bizodalommal nézünk és örvendő látjuk az irányt, a melyben halad. *Eröss Lajosnak* debreceni papsága azonban még nagyobb jelentőségű ránk, mint kerületi méltósága és püspöki megbízatása. Debrecen az uóbbi évtizedekben mintha elveszett volna a magyar ref. egyházra nézve. Kerülettel főiskolával ellenzéki lábra helyezkedett, önmagával pedig meghasonlott. Emiatt aztán legnagyobb történeti multtal bíró debreceni ref. egyház a kálvinista Róma elveszett reánk nézve. Vezető helyett beállott kerékötöne, építő s példaadó helyett perlekedő feinek. Hála Istennek, mindennek vége van. Ismét vissza nyertük Debrecen s a puszták királynéja, a magyar szabadság és kálvinizmus órvárosa a mienk. Ime ezért oly nagy a mi örömünk az *Eröss Lajos* debreceni pappá választása felett s ezért nagy esemény az ő lelkési beköszöntő beszéde s ezért nagy nap áp-

rilis 25-e, melyben ez a beköszöntő a nagy templomban óriási közönség jelenlétében megtartott. A püspök két alapige nyomán predikált s magas szárnyalású szép beszédben fejtette ki beszédét, mely nem a törvény eltörlésében Debrecen régi multjának megtagadásában, hanem a törvények betöltésében s gyülekezetenek az evangéliom alapján való szeretetteljes építésében s a multnak megfelelő jövő előkészítésében határozódik. A nagy tudományos készültséggel felépített beszéd mindvégig lekötötte a figyelmet s különösen plastikus képeivel ragadta el a hallgatókat. Egyházi beszéd előtt és után a Kántus énekelt szépen, mint mindig. Istenisztelet végeztével disz presbiteri gyűlés volt az új lelkész üdvözlésével és annak válaszával. Délutáni rövid hivatalos tanácskozás tartott az egyetem és az új tanszékek ügyében. Este pedig ünnepi vacsorára gyűltek össze Debrecen rendei. Ritkán sikerült még bankett olyan szépen. Egész Debrecen ott volt, notabilitások, királyi tábla, törvényeszek, város, megye, presbiterok, kereskedők, iparosok, ügyvédek, tanárok, más felekezetűek különösen nagy számmal. Ennek megfelelő volt a hangulat, melyet a zenés, lámpionos menet csak fokozott. Többször készült már a főiskolai nemes tanuló ifjuság, hogy faklyás menetet rendez az új püspök tiszteletére. Most végre megjött az alkalom, hogy ezt a közóhajt megvalósítsa. 1000 nélnél többen vettek részt a menetben, melynek élén a zenekar és utánna a kántus haladt s melynek színes lámpái elbűvölő látványul szolgáltak. A menetet óriás tömeg kísérte s mint sötét keret vette körül a szivárvány minden színében ragyogó égő fénylő képet, különösen a Royal szálloda előtt, a hol a bankettre összegyűltek élén a tisztelgést a püspök fogadta, a maga és a főgondnok nevében válaszolván a szenioroknak mindenképen helyén való s a hangulatba mesésen beilleszkedő üdvözlő beszédére. Hatalmas éljen zugott fei a beszédek után, midőn a menet visszaindult a kollégium felé s az ünnepi vacsora kezdetét vehette. Ezen az ünnepi vacsorán nem csak debreceniek vettek részt, hanem a vidék is. Nagyobb számú vendégek is voltak azon helyekről, a hol a püspök lelkész volt. Így Földesről honnét Karácson Inre lelkész, egy küldöttség Orle elnök Baltazár Dezső, élén jelent meg. Itt volt a szomszéd nagy egyházak hívei és papjai, a sok között Szabó Lajos Hadházzól, Zih Sándor Ujfaluból, Szabó Antal Ujvárosról, és a többiek. Az első felköszöntőt a debreceni egyház és presbiterium nevében Somogyi Pál mondta az új lelkészre, a grófot K. Tóth Kálmán köszöntötte

fel, a tanítók nevében Csurka, a tanárok részéről Jászi beszélt. Kun Béla a más vallásukért üritett poharat, a vidéki testvéreket Ferenczy és Jánosi ünnepelték. Orosz István humoros tószájával nyert általános tetszést. Lelkes hangulatban egész 12 óráig együtt ült a nagy társaság, melyről általános volt a nézet, hogy ritkán jött még ilyen össze Debrecenben. De ritka szép alkalom volt maga a nagy nap is, mely Eröss Lajosnak és a debreceni ref. egyháznak a nagy napja volt. A másnapi gyors vonattal utaztak a püspök és főgondnok a délvidékre.

A püspöktől.

A 246—1905 számú egyházkerületi végzés értelmében kerületünk Névtárát minden páratlan évben kötelesek vagyunk kiadni. Felkérem tehát nagytiszteletű Esperes urat, hogy az 1907 evben megjelent névtárunk egyházmegyéjére vonatkozó részletének felhasználásával, a statisztikai adatokat 1908 évi december 31-diki állapot szerint véve figyelembe, méltóztassék az új helységnevekre is tekintettel pontos és kimerítő munkálattal készíteni. A tankötelesek és iskolába járók száma azon egyházunk, vagy egyházainkban is pontosan kimutatandó, ahol állami vagy községi iskola áll fenn, valamint feltüntendő ezen egyházainkban azon állami tanító neve is, ki az énekvezéri teendőket látja el. A munkálattal beküldésének végső határidejéül f. évi május hó 20-ik napját kitűzve.

Teljes tisztelettel vagyok

Debrecen, 1909 április hó 21-én

Eröss Lajos
püspök.

— **Püspöki látogatás.** Főt. Eröss Lajos püspök és gr. Degenfeld József főgondnok délvidéki körútja a bánágban a magyarság diadalutjává készül lenni és mindenütt a legnagyobb örömmel, érdeklődéssel és tisztelettel fogadják a tiszántuli egyházkerület elnökeit. Dombó Lajos esperes intézkedésére már a békéscsabai állomáson üdvözölték az egyházmegye küldöttei szeretett püspökünket és főgondnokunkat. Nagybecskereken valláskülönbség nélkül ünnepelték őket, Szegeden pedig, a hová Csötörtökön jutottak a legmelegebb szeretettel vették őket körül. Vasárnap Temesvárra érkeznek, a hol főtisztelű püspökünk a templomi szolgálatot maga végezi és az ut fáradalmait Szabolcska Mihály kartársunk házában pihenni ki.

— **A mezőturi választást megsemmisítették.** Márciusban mult egy éve, hogy megejtetett a mezőturi református egyházban a lelkészválasztás, erős küzdelmek után Murányi János péceli lelkész lett a győztes. Az Arany párt a választást megfellebbezte. Az ügy elbírálására, miután a hevesnagykunsági egyházmegye bíróságának tagjai érdekelve voltak, a bihari egyházmegye bíróságát delegálta az egyházkerület. E hó 22-én Nagyváradon tárgyalta a bíróság az ügyet, s a választást megsemmisítette azon alapon, mert beigazolták találták, hogy Arany Gusztávot kisebbítő röpíratok Murányitól származtak. 130 korona vizsgálati, s az összes választási költségben Murányi Jánost elmarasztalta.

— **Tíz éves találkozó.** Birta István, szatmárnémeti ref. főgymn. tanár, kéri azokat a volt osztálytársait, akik vele az 1899. év júniusában a debreceni ref. főgimnáziumban tettek érettségi vizsgálatot, hogy lakásukat és állásukat a 10 éves találkozó előkészítése céljából vele mielőbb közöljék.

— **Evangelikus tanárok országos egyesülete.** A prot. tudományos munkálkodás központja Pozsony lett az újabb időben. Itt létesült az első modern internátus s itt tartotta az Orsz. Ág. H. Ev. Tanáregyesület is ez évi nagygyűlését, melynek folyamán az Orsz. Ref. Tanáregyesülettel való közös actió is szóba került s melynek tárgysorozatába szerepelt Hirschmann Nándor pozsonyi lic. igazgató előadása a család közreműködéséről az iskolában. Megvalljuk nagyon szeretnénk erről a tárgyról többet is hallani és saját szemünkkel is látni már valamit.

— **A konvent.** Mult számunkban adott rövid tudósításunkhoz csak annyit kívánunk csatolni, hogy a főtiszt. és mélt. konvent az utolsó nap délutánján az egyetemes tanügyi bizottság jelentéseivel foglalkozott. E jelentésekből kiderül, hogy nálunk a középiskolák vezetnek s az idevonatkozó minden felterjesztések elfogadtattak (fizetés rendezés sérelmi ügyek stb), hogy a jogakadémiák ügyeit illetőleg a kollokviumra vonatkozó statusquo fenmarad s hogy a theol. tantervre vonatkozó munkálatok egy adhoc bizottságnak adattak át. Így tehát van idő hogy ezt a fontos ügyet jól meghányhassuk s ez a halasztás a legtöbbet ér az egész dologban. A konvent az iskolai ügyekben az iskolák nélkül intézkedik s tanügyi bizottság tagjainak magatartására az iskoláknak nincs semmi befolyásuk s merő véletlen, hogy p. u. a jogakadémiáknak jogtanár előadója van. De Debrecenben már bölcsészeti akadémia is van, hát ennek ügyeit ki referálja?

— **Halálozás.** Mély fájdalommal jelentjük feleségemnek, jó anyáknak Csiky Lajosné szül. Erdélyi Róza asszonynak élete 45-ik, boldog házassága 10-ik évében, hosszas betegség után f. hó 29-én, reggeli 8 órakor bekövetkezett elhunytát. Istenben boldogult halottunk kihült tetemeit Péterfia-utca 8. sz. alatti lakásunkon f. hó 30-án d. u. 4. órakor tartandó rövid gyászszertartás után a Cegléd-utcai temetőben adjuk át a föld porának. E végtisztességtételre rokonainkat, barátainkat és ismerőseinket bánatos szívvel meghívjuk. Debrecen, 1909. évi április hó 29-én. Csiky Anna, Csiky Béla, mint gyermekei. Csiky Lajos, mint férje.

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferenczy Gyula.

felállításának dicsősége a 18-ik századra maradt, nem keletkezett annak oka hazánkban — keserves küzdelmek után — főleg a rendi alkotmány.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreceni nagy napok.** Nagy nap virradt fel Debrecenben. A magyar alföld keleti résznek fővárosában megtelepedett debreceni magyar református egyház ismét megtalálta régi lelkét és az ősök tradíciójához hiven ismét kezébe vette az elejtett vezéri pálcát és a korszakos alkotások útjára lépett. Elhatározta, hogy nyolc parochialis körre oszlik, énekvezéreket, választanárokat állít, templomokat épít, külső, belső intézményeit átalakítja és fejleszti s mindezen nagy célok elérése végett egyházi adóját 3 százalékról 10 százalékra emeli fel. Elhatározott a régi püspöki lak s a vele szomszédos telkek felépítése is. 3 emeletes nagy monumentális palota lesz a régi elavult földszintes házak helyén s a különböző tervek nyomán, a melyek már elbírálás alatt vannak, a jövődő gyönyörű tálata bontakozik ki szemünk előtt. A régiek elmúlnak, mindenek megújulnak. Az ujhodás, az új élet szellője fuvall át, mióta a lefolyt püspök és lelkészválasztásnál az egyház új vezetőt kapott és a haladás emberei új erőt nyertek. **Eröss Lajosnak** püspöksége elé mindnyájan bizodalommal nézünk és örvendve látjuk az irányt, a melyben halad. Eröss Lajosnak debreceni papsága azonban még nagyobb jelentőségű ránk, mint kerületi méltósága és püspöki megbízatása. Debrecen az uóbbi évtizedekben mintha elveszett volna a magyar ref. egyházra nézve. Kerülettel főiskolával ellenzéki lábra helyezkedett, önmagával pedig meghasonlott. Emiatt aztán legnagyobb történeti multtal bíró debreceni ref. egyház a kálvinista Róma elveszett reánk nézve. Vezető helyett beállott kerékötöne, építő s példaadó helyett perlekedő félnék. Hála Istennek, mindennek vége van. Ismét vissza nyertük Debrecen s a puszták királynéja, a magyar szabadság és kálvinizmus őrvárosa a mienk. Ime ezért oly nagy a mi örömünk az Eröss Lajos debreceni pappá választása felett s ezért nagy esemény az ő lelkési beköszöntő beszéde s ezért nagy nap áp-

rilis 25-e, melyben ez a beköszöntő a nagy templomban óriási közönség jelenlétében megtartott. A püspök két alapige nyomán predikált s magas szárnyalású szép beszédben fejtette ki beszédét, mely nem a törvény eltörlésében Debrecen régi multjának megtagadásában, hanem a törvények betöltésében s gyülekezletnek az evangéliom alapján való szeretetteljes építésében s a mu ltnak megfelelő jövődő előkészítésében határozódik. A nagy tudományos készültséggel felépített beszéd mindvégig lekötötte a figyelmet s különösen plastikus képeivel ragadta el a hallgatókat. Egyházi beszéd előtt és után a Kántus énekelt szépen, mint mindig. Istenisztelet végzetével disz presbiteri gyűlés volt az új lelkész üdvözlésével és annak válaszával. Délutáni rövid hivatalos tanácskozás tartott az egyetem és az új tanszékek ügyében. Este pedig ünnepi vacsorára gyűltek össze Debrecen rendei. Ritkán sikerült még bankett olyan szépen. Egész Debrecen ott volt, notabilitások, királyi tábla, törvényszék, város, megye, presbiterok, kereskedők, iparosok, ügyvédek, tanárok, más felekezetűek különösen nagy számmal. Ennek megfelelő volt a hangulat, melyet a zenés, lámpionos menet csak fokozott. Többször készült már a főiskolai nemes tanuló ifjuság, hogy faklyás menetet rendez az új püspök tiszteletére. Most végre megjött az alkalom, hogy ezt a közóhajt megvalósítsa. 1000nél többen vettek részt a menetben, melynek élén a zenekar és utánna a kántus haladt s melynek színes lámpái elbűvölő látványul szolgáltak. A menetet óriás tömeg kísérte s mint sötét keret vette körül a szivárvány minden színében ragyogó égő fénylő képet, különösen a Royal szálloda előtt, a hol a bankettre összegyűltek élén a tisztelgést a püspök fogadta, a maga és a főgondnok nevében válaszolván a szenioroknak mindenképen helyén való s a hangulatba mesésen beilleszkedő üdvözlő beszédére. Hatalmas éljen zugott fei a beszédek után, midőn a menet visszaindult a kollégium felé s az ünnepi vacsora kezdetét vehette. Ezen az ünnepi vacsorán nem csak debreceniek vettek részt, hanem a vidék is. Nagyobb számu vendégek is voltak azon helyekről, a hol a püspök lelkész volt. Így Földesről honnét Karácson Inre lelkész, egy küldöttség Orle elnök Baltazár Dezső, élén jelent meg. Itt volt a szomszéd nagy egyházak hivei és papjai, a sok között Szabó Lajos Hadházzól, Zih Sándor Ujfaluból, Szabó Antal Ujvárosról, és a többiek. Az első felköszöntőt a debreceni egyház és presbiterium nevében Somogyi Pál mondta az új lelkészre, a grófot K. Tóth Kálmán köszöntötte

fel, a tanítók nevében Csurka, a tanárok részéről Jászi beszélt. Kun Béla a más vallásuakért üritett poharat, a vidéki testvéreket Ferenczy és Jánosi ünnepelték. Orosz István humoros tószájával nyert általános tetszést. Lelkes hangulatban egész 12 óráig együtt ült a nagy társaság, melyről általános volt a nézet, hogy ritkán jött még ilyen össze Debrecenben. De ritka szép alkalom volt maga a nagy nap is, mely Eröss Lajosnak és a debreceni ref. egyháznak a nagy napja volt. A másnapi gyors vonattal utaztak a püspök és főgondnok a délvidékre.

A püspöktől.

A 246—1905 számú egyházkerületi végzés értelmében kerületünk Névtárát minden páratlan évben kötelesek vagyunk kiadni. Felkérem tehát nagytiszteletű Esperes urat, hogy az 1907 évben megjelent névtárunk egyházmegyéjére vonatkozó részletének felhasználásával, a statisztikai adatokat 1908 évi december 31-diki állapot szerint véve figyelembe, méltóztassék az új helységnevekre is tekintettel pontos és kimerítő munkálattal készíteni. A tankötelesek és iskolába járók száma azon egyházunk, vagy egyházainkban is pontosan kimutatandó, ahol állami vagy községi iskola áll fenn, valamint feltüntendő ezen egyházainkban azon állami tanító neve is, ki az énekvezéri teendőket látja el. A munkálattal beküldésének végső határidejéül f. évi május hó 20-ik napját kitűzve.

Teljes tisztelettel vagyok

Debrecen, 1909 április hó 21-én

Eröss Lajos
püspök.

— **Püspöki látogatás.** Főt. Eröss Lajos püspök és gr. Degenfeld József főgondnok délvidéki körutja a bánágban a magyarság dalutjává készül lenni és mindenütt a legnagyobb örömmel, érdeklődéssel és tisztelettel fogadják a tiszántuli egyházkerület elnökeit. Dombó Lajos esperes intézkedésére már a békéscsabai állomáson üdvözölték az egyházmegye küldöttjeit szeretett püspökünket és főgondnokunkat. Nagybecsikereken valláskülönbség nélkül ünnepelték őket, Szegeden pedig, a hová Csötörtökön jutottak a legmelegebb szeretettel vették őket körül. Vasárnap Temesvárra érkeznek, a hol főtiszteletű püspökünk a templomi szolgálatot maga végezi és az ut fáradalmait Szabolcska Mihály kartársunk házában pihen ki.

— **A mezőturi választást megsemmisítették.** Márciusban mult egy éve, hogy megejtetett a mezőturi református egyházban a lelkészválasztás, erős küzdelmek után Murányi János péceli lelkész lett a győztes. Az Arany párt a választást megfellebbezte. Az ügy elbírálására, miután a hevesnagykunsági egyházmegye bíróságának tagjai érdekelve voltak, a bihari egyházmegye bíróságát delegálta az egyházkerület. E hó 22-én Nagyváradon tárgyalta a bíróság az ügyet, s a választást megsemmisítette azon alapon, mert beigazoltnak találta, hogy Arany Gusztávot kisebbítő röpiratok Murányitól származtak. 130 korona vizsgálati, s az összes választási költségben Murányi Jánost elmarasztalta.

— **Tíz éves találkozó.** Birta István, szatmárnémeti ref. főgymn. tanár, kéri azokat a volt osztálytársait, akik vele az 1899. év júniusában a debreceni ref. főgimnáziumban tettek érettségi vizsgálatot, hogy lakásukat és állásukat a 10 éves találkozó előkészítése céljából vele mielőbb közöljék.

— **Evangelikus tanárok országos egyesülete.** A prot. tudományos munkálkodás központja Pozsony lett az újabb időben. Itt létesült az első modern internátus s itt tartotta az Orsz. Ág. H. Ev. Tanáregyesület is ez évi nagygyűlését, melynek folyamán az Orsz. Ref. Tanáregyesülettel való közös actió is szóba került s melynek tárgysorozatába szerepelt Hirschmann Nándor pozsonyi lic. igazgató előadása a család közreműködéséről az iskolában. Megvalljuk nagyon szeretnénk erről a tárgyról többet is hallani és saját szemünkkel is látni már valamit.

— **A konvent.** Mult számunkban adott rövid tudósításunkhoz csak annyit kívánunk csatolni, hogy a főtiszt. és mélt. konvent az utolsó nap délutánján az egyetemes tanügyi bizottság jelentéseivel foglalkozott. E jelentésekből kiderül, hogy nálunk a középiskolák vezetnek s az idevonatkozó minden felterjesztések elfogadtattak (fizetés rendezés sérelmi ügyek stb), hogy a jogakadémiák ügyeit illetőleg a kollokviumra vonatkozó statusquo fenmarad s hogy a theol. tantervre vonatkozó munkálatok egy adhoc bizottságnak adattak át. Így tehát van idő hogy ezt a fontos ügyet jól meghányhassuk s ez a halasztás a legtöbbet ér az egész dologban. A konvent az iskolai ügyekben az iskolák nélkül intézkedik s tanügyi bizottság tagjainak magatartására az iskoláknak nincs semmi befolyasuk s merő véletlen, hogy p. u. a jogakadémiáknak jogtanár előadója van. De Debrecenben már bölcsészeti akadémia is van, hát ennek ügyeit ki referálja?

— **Halálozás.** Mely fájdalommal jelentjük feleségemnek, jó anyáknak Csiky Lajosné szül. Erdélyi Rózsa asszonynak élete 45-ik, boldog házassága 10-ik évében, hosszas betegség után f. hó 29-én, reggeli 8 órakor bekövetkezett elhunytát. Istenben boldogult halottunk kihült tetemeit Péterfia-utea 8. sz. alatti lakásunkon f. hó 30-án d. u. 4. órakor tartandó rövid gyászszertartás után a Cegléd-uteai temetőben adjuk át a föld porának. E végtisztességtételre rokonainkat, barátainkat és ismerőseinket bánatos szívvel meghívjuk. Debrecen, 1909. évi április hó 29-én. Csiky Anna, Csiky Béla, mint gyermekei. Csiky Lajos, mint férje.

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferenczy Gyula.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. SZ.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutaes.

Revolver és Flaubert töltények. Olom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kräder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

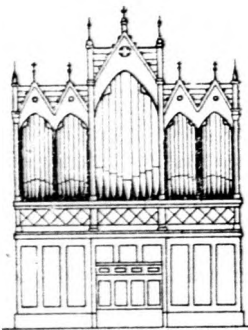
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.



A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállít kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pnematikus) és villamos tartós, nemeshangu orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Hirdetések felvételnek

a kiadóhivatalban.

Orgona - Harmoniumok.

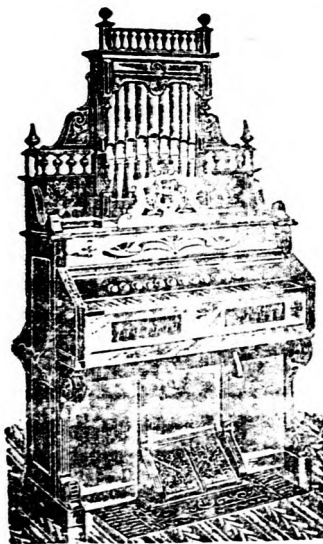
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes huros-, vonós- és fuvó-hangszerait, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.



Hangfokozó-gerenda
mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) Tárogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakzerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerrel külön, kivanatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.



Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-dűéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 467 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak. Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon nülenniumi nagy éremmel kitüntetve.

Hegedüs és Sándor

Protestáns irodalmi könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

Megjelent és kaphatók:

- Eröss Lajos.** Apothétika. Ára: vászonkötésben 8 kor.
- Eröss Lajos.** Budhista katekizmus. Németből fordítva, Ára: füzve 3 korona. Vászonkötésben 4 korona.
- Sz. Kiss károly.** Estéli órák. I. Ára füzve 3 k. Vászonkötésben 5 korona.
- Jancsó Sándor:** Kálvin János élete és egyházpolitikája. Ára füzve 2 kor. Vászonkötésben 4 korona.
- Nagy Károly:** Kálvin theológiája. Ára Vászonkötésben 6 kor.
- Babay Kálmán.** Ravatal mellett I. Ára: Vászonkötésben 6 korona.
- Nyáry Pál.** Szoroskapu. Ára: füzve 4 kor. Vászonkötésben 6 korona.
- Jánossi Zoltán.** Papi dolgozatok III. (közönséges egyházi beszédek) Ára: vászonkötésben 6 korona.
- Mitrovits Gyula.** Papi dolgozatok III. Ára: vászonkötésben 1 korona.
- S. Szabó József.** Debreceni Lelkészi Tár. (Gyakorlati ref. papi lexikon) VI. Ára: vászonkötésben 10 korona.
- Zsiray Károly:** Kongrua kézikönyv. Ára füzve 1 kor. 50 fill.
- Dr. Kun Béla.** Kálvin egyházalkotmánya. Ára 2 korona.
- ” ” Magyar református egyházalkotmánya. Ára 7 korona.
- Konfirmációra való káté.** Készítette Sz. Papp István. Közrebocsátotta Révész Bálint. Átdolgozta S. Szabó József. Ára 30 fillér.

Toronyórák

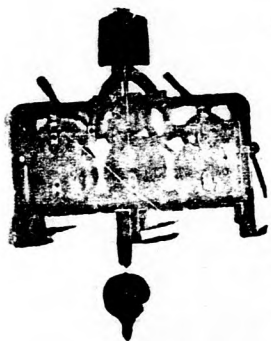
palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebbben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.



Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Ötödik évtársulatát 1908. január elsején nyitotta meg melybe tagok bármikor beléphetnek.

Az intézet tagjainak száma rövid négy évi fenállása alatt 4200-re emelkedett, a kik 16,000 törzsbetétre több mint 800,000 koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt 2500,000 korona tőkének felel meg

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6/-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hétbármelyik napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít.

Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések az ötödik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 69. szám, az Ipar- és keresk kamara épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz

Löfkovits Arthur

— órák, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi drogueria

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)
Telegdi K. Lajos fele üzlethe'lyiségben

MEGNYILT

Legjobb felszerelt gyógyáru raktár gyógyszerek
eredeti kereskedelmi árákon, kézi gyógyszerek a
háznál eredeti árákon.

Nagy választék!

Valódi angol tea, rum, francia cognac. Illatszerek,
szappanok, körömápoló szerek. Fogkefék, fog-
paszták, szájvizek és fogporok, Hajfesték, fésük.
Bel- és külföldi különlegességek, betegápoláshoz
szükséges cikkekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-
Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.)

Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
csemetefák. A legszebb diszfák,

== cserjék, rózsák, fenyők. ==

Kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen

Új papi diszegyenruha!

Az 1908. évi Október hó 5-én tartatott Orsz. Lelkészegyesületi gyűlés Budapesten elha-
tározta, hogy a lelkészi kar részére a már ismertetett s időszerűsége folytán nélkülöz-
hetetlen diszes egyenruhát ajánl ünnep alkalomkor való viselésre, hogy az egyházi
méltóságot jobban kiemelje az egyforma külsőben rejlő erőt és az összetartozandóságot
fokozza. Nemes Mihály történelmi festőművész az O. R. L. E. megbízása folytán
tervezett ilyen diszes tógát, övvel; palástot kun-süveggel. Ezen tervet az Orle. elfoalta
s tagjainak ajánlotta.

Ezen diszes ruhákat

Szántó József

papi szabó első hmvásárhelyi
diszmagyarruha készítő, szabó

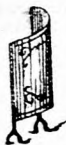
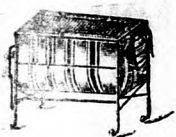
mester stilszerűen és a legjutányosabb árban készíti. Egyházkerületi és egyházmegyei
gyűlésekre elmegy saját költségén. Bemutatja ott a minta ruháit s a megrendelőknél
mértéket vesz. Vagy mérték megküldése esetén is el tudja készíteni azt. Pontos kivite-
lért szavatol. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást ez
ügyben képes árjegyzéket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve

Szántó József

szabómester nyujt,

Hódmezővásárhelyről.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.



TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweiszi és honi gyártmányu porcellán,
valamint Meidinger köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek, vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Ujdonság!

Browning-rendszerű
ismétlő fegyver
190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal



CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 88,

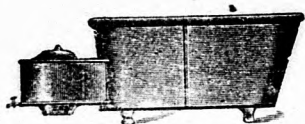
által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak;

Locomobil és gőzcséplőgépek,

szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr. kapálók, szecsavágók, répvágók, kukoriczamorzsolók, darálók, őrlőmalmok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasú ekék és minden egyéb gazdasági gépek.



Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.



BAKTAI EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczön

Ung megye

Alapítva 1793-ban.

Budapesten

VI. Lehel-u. 8/a.

Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

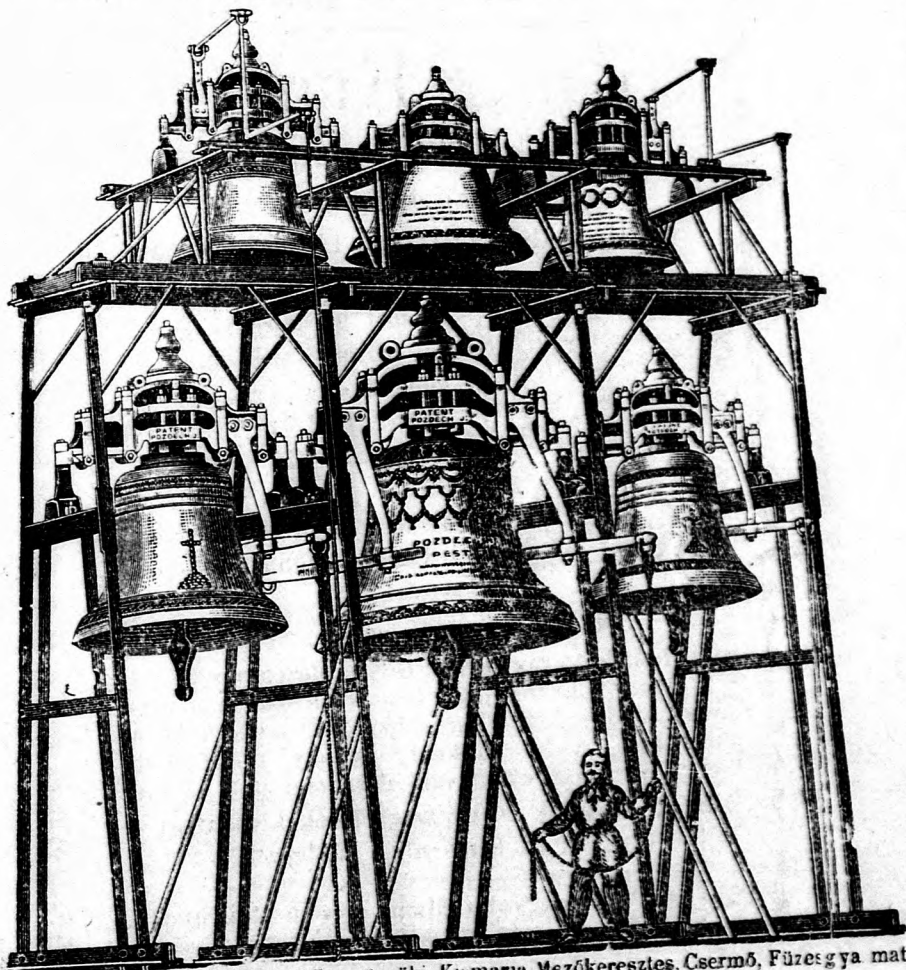
Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Felszerelt új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknel fogva a toronyt megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyű járattuknál fogva egy em-er által egyszerre több harang is huzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a leszebb és legjobb kivitelben.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczön közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelte Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczön a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekert igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdu és Biharvai megyék területén u. m. Hajdunás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajdubárház, Hajdász boszló, Falmazujváros, Püspökladány, Nadudvar, Debreczen, Mispéres Derecske, Bagamér, Baránd, N-Várad, N-Szalonta, N.Bajom, N-Léta, N-Szántó, Berettyóújfalú, Er-Diószeg, Er-Endréd, Er-mihályfalva, Er-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Füzesgyam, Mezőgyán, Mezőkövesd, P. csaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszaluz, Arpád, Erdőgyörök, Hosszupálvi, Bihardiószeg Feketebátor, Szakál, stb

Képviselő és
bizományi
raktár

Laczka László

géplakatos mester
Debrecen,
II. Bethlen-utca 48. sz.



Király balzsam

Köszvény és
csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják köszvénynél csuznál továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem
használ mást csak a
híres

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes hajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszaru“ gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdetti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és
ércöntödeje, szivattyugyar

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.



Ajánlja es. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegetkarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságáért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vas-árványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre való kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra
ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami eremmel ítéltetve.

Nyomatott a Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdájában.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládaival. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ÁNTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Ország Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszonyosságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszésszerű rajz és változat összeállításra rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra
díjmentesen küldetik.